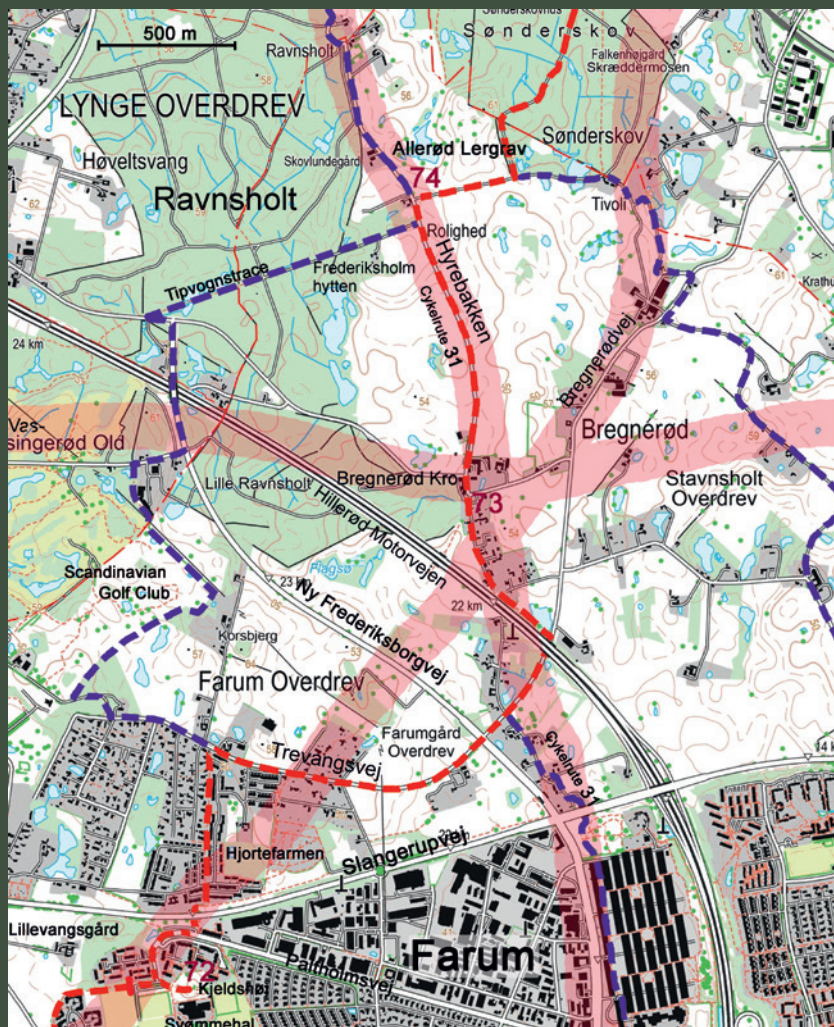

SYD

NORD

Oldtidsstien gennem Teglværksområdet

Grafisk tilrettelægning: Cathrine Lucie tlf. 2636 0256

Signaturforklaring

- Oldtidsstien cykelegnet
- Andre cykelstier (kløverstier/tipvognsspor)
- Oldtidsvejstrøg
- × Synlige høje og storstensgrave
- 72, 73, ...77 Informationspæle

Infopælsens skilt

Ring 99 400 590

Normal samtaletakst

oldtidsstier.dk

Nr. 74

Oldtidsstifonden

Kort er bearbejdet af Troels Brandt.

Fotografier: Niels Bødker Thomsen
Forsidebillede: Allerød Lergrav

1. udgave 2016. Folderen er
udarbejdet af Fonden til fremme
af oldtidssti i Nordøstsjælland
www.oldtidsstier.dk

Oldtidsstifonden

Ring 99 400 590
oldtidsstier.dk
Nr. 74

Tidstavle for Teglværksområdet i Furesø og Allerød kommuner

- fra jægerstenalder til i dag

Periode	Furesø/Allerød-historie
Jægerstenalder 13000-4000 f. Kr.	Jægere på sommerbesøg. Fund fra søer og tørvegrave. De første jægere på egnen. Fund af elsdyrgevir i Allerød Lergrav.
Bondestenalder 4000-1700 f. Kr.	De første bønder kommer til egnen, og de første vejstrøg opstår. Dysser opføres ved vejstrøgene. Jættestuen Gretteshøj og Mortenshøj (ved Bregnerød) opføres. Bebyggelse langs Vandskelsvejen.
Bronzealder 1700-500 f. Kr.	Bebyggelse og høje langs Vandskelsvejen. Husfund ved Farum Lillevangsgård og Hjortefarmen.
Jernalder og vikingetid 500 f. Kr.-1050 e. Kr.	Bebyggelse langs Vandskelsvejen. Vejstrøgene er i brug. Fund af en meget sjælden bøjlefibula fra f. Kr. ved Farum Lillevangsgård.
Middelalder 1050-1536 e. Kr.	Vejstrøgene ændres. Vandskelsvejen mister sin betydning. Hovedtrafikken går nu over Fiskebækken og bl.a. forbi Bregnerød og nordpå gennem Ravnholt. Blovstrød Kirke grundlægges i 1100-tallet.
Nyere tid 1536- i dag	Efter reformationen får kongen størstedelen af Furesøegnen, og egnens befolkning bliver kongens bønder. Bregnerød Kro bygges i 1600-tallet. Teglværksdrift, Blovstrød Teglværk, Allerød Teglværk og tipvognsspor.

Afskrællet mark ved Hyrebakken

Velkommen til Oldtidsstien gennem Teglværksområdet

Oldtidsstien gennem Teglværksområdet er en del af Vandskelsvejen fra Lejre/Roskilde-området til Nordkysten og Helsingør, se næste afsnit.

Langs stien fra Kjeldshøj (lige nord for Farum Svømmehal) over Bregnerød til Tokkekøb Hegn er placeret 6 nummererede informationspæle, som markerer fortidsminder og kulturhistoriske steder af særlig interesse (se kort). Hvis du vil vide mere om, hvad du ser, når du står ved en pæl, kan du ringe til telefonnummeret på pælen efterfulgt af pælens nummer eller læse på hjemmesiden www.oldtidsstier.dk.

Oldtidsstien er på kortet markeret med rød stiplede farve og følger eksisterende veje/stier. Ruten er 9,7 km og er cykelegnet. Det oprindelige oldtidsstrøg er markeret med lyserød skygge.

Vandskelsvejen fra Lejre/Roskilde-området til Nordkysten og Helsingør

Da vore forfædre i bondestenalderen fra år 4000 f.Kr. bosatte sig for at dyrke jorden, blev der behov for at færdes i faste ruter mellem bopladserne. I oldtiden fulgte vejstrøgene som hovedregel vandskellene, fordi transport var lettest dér, hvor terrænet var tørrest. Det vigtigste vandskel i Nordsjælland gik fra Lejre ved Roskilde vest om Farum Sø gennem Tokkekøb Hegn til Nordkysten og Helsingør. Det oldtidsstrøg, der fulgte dette vandskel benævnes

Vandskelsvejen. Nogle steder har vandskellet dog bugtet sig så meget, at Vandskelsvejen har skudt genvej ved hjælp af vadesteder ved Hove, Gammelvad ved Måløv, Sortemosen ved vestenden af Farum Sø og Hesselrød.

Langs Vandskelsvejen byggede vore forfædre storstensgrave og gravhøje til slægtens døde og for at markere territorium og magt. Da Vandskelsvejen har et næsten lineært forløb, ligger mange bopladser og gravhøje også på linje.

Issølandskab og dødishuller

Området mellem Lillerød og Farum landsbyer er kendetegnet ved, at der oven på det såkaldte Farumsand, som bl.a. udnyttes i Lyngre Grusgrav ved Nymølle, mange steder er dannet et lag af fint ler bundfældet i søer oven på isen. Efter isen smeltede, blev landskabet præget af fladbakker med ler. Andre steder findes det modsatte, dødishuller. Leret blev allerede udnyttet i 12-1300-tallet i næsten industrielt omfang i Farum Lillevangs pottemagerværksted, hvor der også blev brændt tegl. I 1800-tallet byggede man de store teglværker ved Allerød, Blovstrød og Nymølle. Da de sluttede deres drift omkring 1965, havde de skrællet et par meter af store dele af landskabet, jf. billede. Der førte tipvognsspor ud fra alle tre teglværker – bl.a. til det, som blev Farum Kasernes øvelsesområde og markerne omkring Bregnerød samt Hoveltsvang.

6 historier langs Oldtidsstien

For bedre at kunne finde vej er ruten mellem punkterne beskrevet med kursiv fra syd til nord.

72. Kjeldshøj og oldtidsbebyggelser

Kjeldshøj ligger lige nord for Farum Svømmehal. Kjeldshøj er en kunstig høj af jord fra de omliggende byggerier, hvor der oprindeligt lå en gravhøj, Kjeldshøj. Fra højen kan man i dag over plejehjemmet Lillevang få et indtryk af den oprindelige flade moræneslette, som Mølleåens tunneldal har skåret sig igennem. I Farum Lillevang og på sletten blev der i bronzealderen bygget en række gravhøje, som nu er væk (overpløjet). Det antages, at højene har haft forbindelse med oldtidsgårdanlæg ved Lillevangsgård og Hjortefarmen.

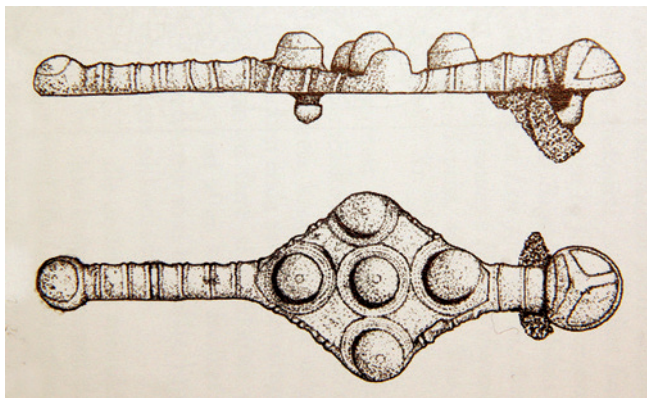
Da man fandt resterne af et bronzealderhus under det der i dag er Akacieparken lige øst for Lillevangsgård, var det det første på egen og samtidig et enestående fund i Nordsjælland. Ved samme lejlighed blev der fundet spor af jernalderhuse fra perioden før år 0. I en affaldsgrube fra jernalderen blev der fundet en meget sjælden ca. 7 cm lang fibula eller bøjlenål af bronze. Den fungerede som sikkerhedsnål og holdt sammen på den dragt, oldtidsfolket brugte.

På et område nordøst for Lillevangsgård kaldet Hjortefarmen blev der i 2005 fundet spor af et gårdanlæg fra bronzealderen. Man fandt en kværnsten og rester af et sikar af ler, som viser, at man blandt andet malede korn til mel og lavede ost.

Bebyggelserne lå ved Vandskelsvejen, den nord-sydgående oldtidsvej, der forløb gennem Furesøområdet forbi vestenden af Farum Sø og nordpå til Bregnerød og Tokkekøb Hegn.

Fra Kjeldshøj følges en asfalteret sti under Slangerupvej og videre nordpå ad Trevangsstien.

Trevangsvej følges mod øst og skifter navn efter Frederiksborgvej til Høveltevej. Umiddelbart efter Hillerødmotorvejen drejes til venstre nordpå ad cykelrute 31, som først hedder Bregnerødstien og senere Bregnerød Byvej. Efter Bregnerød Kro fortsætter ruten et godt stykke nordpå, og vejen skifter navn til Hyrebakken.

Fibula fundet ved Lillevangsgård

73. Vejknudepunkt ved Bregnerød

I Bregnerød har der ligget et knudepunkt af oldtidsveje, som også er markeret af et felt af gravhøje. Mens Vandskelsvejen og tværvejen fra Vedbæk til knudepunktet ved Solevad nord for Lyngby forsvandt, blev den tredje gamle oldtidsvej med tiden til Frederiksborgvej. Den blev almenhedens vej fra København via Fiskebæk, Bregnerød og Lillerød til Frederiksborg. Den gamle Frederiksborg Landevej fortsætter som Hyrebakken. Bregnerød landsby lå langs landevejen, men blev i 1900-tallet skåret over af motorvejen, hvilket satte udviklingen af byen i stå. Centrum i Bregnerød har i de senere år været Bregnerød Kro, som stammer fra 1600-tallet. Den nedbrændte og blev genopført efter svenskekrigene i 1705.

Hvor Ravnholt Skov går helt ud til Hyrebakken, kan man tage en afstikker mod vest, hvor et skilt viser ind til Hyrebakken 3-11, for at se resterne af Cobra-hytten. Tilbage på Hyrebakken og knap 100 meter længere mod nord drejer ruten mod øst ad en grusvej flankeret af en allé, hvor et skilt viser ind til Hyrebakken 4-10. Nord for grusvejen ligger Allerød Lergrav.

74. Allerød Lergrav og Cobra-hytten

Allerød Lergrav har givet navn til en af oldtidens varmeperioder, Allerød-tiden. Allerød-tiden varede ca. 1.100 år og lå i slutningen af sidste istid. I Allerød-tiden steg temperaturen med omkring 10 grader, og landet blev bevokset med skov. Allerød-tiden blev påvist første gang i 1897 ved geologers og botanikeres undersøgelser af aflejringer i Lergraven. Ved undersøgelserne blev der fundet et pragtfuldt eldsdyrgevir, ulvekæber mm. Elsdyret var jægerens vigtigste jagtbytte.

I 2015 blev Lergraven og det omkringliggende areal fredet, da det også har stor biologisk interesse med mange sjældne planter og fugle.

I området ligger to gamle tipvognsspor, der i næsten lige linje fører gennem skoven til Vassingerød. Efterhånden som området omkring Blovstrød og Allerød teglværker blev tømt for ler, måtte tipvognssporene forlænges helt ind på den tidligere Farum Kaserne og nordpå til Høveltsvang.

I venstre side af det sydligste tipvognsspor nogle hundrede meter fremme ligger en stor sten. Fra stenen sydpå ca. 30 meter ind i skoven findes murstensrester af Cobra-hytten. Hytten, som oprindeligt hed Frederiksholmshytten efter Frederiksholms Teglværk, der forærede murstenene, var et arkitektonisk mesterværk bygget af arkitektstuderende i 1936/37.

I 1948 blev kunstnergruppen Cobra dannet; den bestod blandt andet af danskerne Asger Jorn og Carl-Henning Pedersen. Jorn inviterede gruppens medlemmer til en konference i hytten i august-september 1949. Pga. af pengemangel kunne man ikke betale leje af hytten, men udsmykkede i stedet vægge og loft. Fotografier heraf kan ses på www.cobramuseum.dk. Vægmalierne var gået til af fugt, hvorimod loftsmaleriet bestående af 18 felter blev nedtaget i 1969 og kan ses på Sophienholm i Lyngby. Hytten blev nedrevet i 1973.

Ruten følger alléen mod øst til Sønderskov. Her drejer ruten mod nord ad den første skovsti, Stiholmvej, som munder ud i Katte-

Allerød Lergrav

Uddrag af loftmaleri i Cobra-hytten

halevej. Der drejes mod vest, og ruten følger skovdiget. Efter ejendommen Øxenholm drejer ruten til højre ad Kirkestien. Hvis man kører forbi den smalle Kirkestien, kommer man efter ca. 70 meter til en bred grusvej (den tidligere tipvognstracé fra Allerød Teglværk), der leder ind til Kattehale Mose.

Mosen er en lille naturperle.

75. Kattehale Mose

Kattehale Mose er udpeget som et af EU's særlige "Natura 2000 områder" og blev sammen med Allerød Sø fredet i 2012. Området er meget smukt og velegnet til gå- eller cykelture. Langs stierne har Allerød Kommune opsat flere meget informative plancher.

Mosen er præget af istiden med dødishuller, der efterfølgende er blevet til småsøer og moser. Nogle af moserne er omdannet til højmoser med hængesæk eller fattigkær, som er meget næringsfattige, fordi de kun får vand fra luftens nedbør. Det giver et særligt planteliv, blandt andet findes mosebølle, kæruld, krebseklo og den kødædende rundblad soldug.

Gennem tiden har der været omfattende tørvegravning, der dog sluttede efter 2. verdenskrig. Tørvegravene er gode levesteder for vandsalamandre og guldsmede, blandt andet den sjældne kær-guldsmed. Desuden vrirler det med sommerfugle og fugle, blandt andet spætter, spurvehøg og musvåge, samt hugorm og snog.

Resten af Mosen er dækket af genskabte løveng og naturskov præget af birk, asp, røn, rødgran samt gamle ege og bøg.

Kirkestien munder ud i Vestre Teglværksvej, der følges frem til S-banen. Ruten følger her den højre gren, og blot 50 meter efter vejgaften drejer ruten til venstre (kan let overses) under S-banen. Lige efter viadukten kan man lave en afstikker fra ruten for at se resterne af Blovstrød Teglværk: Gå til venstre ind mellem to huse og 30 meter frem, her drejer du til højre langs S-banen ad en lille sti, der leder frem til Teglværket og Blovstrødbanen.

76. Blovstrød Teglværk og Blovstrødbanen

Der er rester af flere gamle tipvognsspor i området. Det skyldes, at Blovstrød Teglværk i 1920'erne var et af Nordeuropas største. Teglværket blev grundlagt 1873 af fabrikant Kähler. Fra opgravningsområderne til teglværket blev der anlagt tipvognsspor. Opgravningen af ler til driften foregik først nord for teglværket. Dernæst sydpå ved Tivoli huse (arbejderboliger, der ligger syd for Sønderkov) og sidst langt vestpå gennem Ravnsholt til Vassingørød. Lertransporten med tipvognstog ophørte helt i 1966, hvor transporterne blev overtaget af lastbiler. De sidste tagsten blev brændt i 1982 i Pottemageriet.

Teglværkets historie er fortalt på hjemmesiden <http://evp.dk/index.php?page=bloustrød-teglvark>. I enden af det gamle snedkeri (bygning 10) kan man åbne en dobbeltdør, som gemmer en hel del af de samme billeder, som er på hjemmesiden. De fleste bygninger, herunder ringovnen, er desværre væk. Tilbage er kun fire bygninger, der bruges af Blovstrødbanens frivillige og hundeklubberne.

Blovstrødbanen er en lille veteranjernbane med nye spor. Banen har fire stationer: Blovstrødhallen, Storkevad, Teglværket og Oskar Jensens Bro, der ligger lige vest for S-banen ved foden af Karen Sofies Høj, som er et fint udsigtspunkt. Banen er blot 1.200 meter lang og har smalle spor (70 cm). Banen blev indviet i 1981 og passes

af frivillige medlemmer af Blovstrødbanen – Dansk Jernbane-Klub. De frivillige vedligeholder og reparerer også gamle lokomotiver, herunder et par damplokomotiver, og jernbanevogne. I sommerhalvåret køres der så vidt muligt hver anden søndag. Læs mere om banen på www.blovstrodbanen.dk/banen.

Ruten følger Østre Teglværksvej, som munder ud i Kongevejen. Følg Kongevejen lidt mod sydøst og kryds vejen ved Blovstrød Byvej nordpå. Vejen går forbi Blovstrød Kirke og gadekær, skifter navn til Blovstrød Allé og ender ved det gamle Blovstrød Stadion og Tokkekøb Hegn.

77. Blovstrød Kirke

Opindeligt har Blovstrød antageligt ligget med Vandskelsvejen som nord-sydgående bygade. Kirken ligger i landsbyens sydlige del – syd for gadekæret. Præstegården sydvest for kirken brændte i 1898, men blev hurtigt genopført. Møllen vest for kirken forfaldt og blev nedrevet lige efter krigen. Kirkens tidlige historie er ikke kendt, men skib og kor uden apsis bygget i kampesten tyder på opførelse i midten af 1100-tallet. Senere blev røde munkesten de foretrukne byggesten, og de blev brugt til at udvide kirken med tårn og våbenhus.

Blovstrød Teglværk ca. 1935. Foto: Sylvest Jensen